

jotka ovat halvaantuneet sodassa, niitä jotka ovat hengittäneet ensimmäisen maailmansodan kaasuja, rumia naisia, lapsia joilla on huulihalkio, honottavia miehiä, ujoja myyjiä, liian pitkiä ihmisiä, liian lyhyitä ihmisiä (melkein kääpiöitä), ihmisiä jotka painavat yli kaksisataa kiloa jne. Otsikoita: MINUT POTKAISTIIN ULOS ENSIMMÄISESTÄ TYÖPAIKASTANI, ROMANSSIMME ALKOI LEPASAIRAALASSA, ONNELLINEN SYÖPÄNI KANSSA, MENETIN NÄKÖNI MUTTA VOITIN OMAISUUDEN, KUUROUTENNE VOI OLLA TEILLE EDUKSI jne. (Sabato 1986, 266).

Enkö minä olekaan episteeminen subjekti jos minua kiinnostavat edellisen kaltaiset asiat. Olenko minä poikkeava? Olenko minä para-doksaalinen subjekti, jolle tuottaa suunnatonta nautintoa "paljastaa Mestarit, joita hän on aikaisemmin pitänyt kastroimattomina ... todistamalla, että myös he ovat ihan tavallisia ihmisiä, jotka ovat halun lain alaisia ja joilta puuttuu jotakin" (23).

Olemmeko para-doksaalisia subjekteja? Tälle teesille ainakin Van Poecke rakentaa pitkälti artikkelinsa, Missä on sitten hysteerisen subjektin positiivinen momentti? Siinäkö että lukiessaan pehmeitä uutisia he joutuvat kosketukseen numeenisen – uskonnolliselle kokemukselle ominaisen irrationaalisen kanssa. Onko niin kuin Van Poecke väittää, että pehmeissä uutisissa toteutuu Durkheimin teesi pyhästä, nimittäin että siinä "puhdas ja epäpuhdas ovat lähellä toisiaan" (24). Kysymys siis kuuluu: voivatko pyhät lampaat (koviin uutisten institutionaaliset tosiasiat) ja saastaiset siat (sensaatiolehdistön ylenmääräinen uteliaisuus kaikkea yksityistä kohtaan) mahtua samaan karsinaan?

Positiivinen tulkinta Van Poecken artikkelista olisi että tämä voisi olla hyvinkin mahdollista ja suorastaan toivottavaa. Tällaiseen journalistiseen saavutukseen päästäisiin analyttisen tekstuaalistrategian avulla, joka lähenee psykoanalyttista käytäntöä. Journalismi 'psykoanalyttisena käytäntönä' nimittäin voisi "antaa täydellisen objektiivisen kuvauk-

sen plus jotakin (muuta) ... nimittäin henkilöiden subjektiivisen ja emotionaalisen elämän" (26). Tällaisesta journalismista voisi esimerkkinä mainita Dan Steinbockin kuvaukset 'elävästä elämästä' rapakon takaa iltapäivälehdissä. (Ei kuitenkaan välttämättä Van Poecken tarkoittaman analyttisen diskurssin paradigmaattisena esimerkkinä).

Keskeisimmäksi Van Poecken artikkelin teesiksi muodostuukin sen perusteleminen miten hysteerikon diskurssia ja siihen kytkeytyvää para-doksaalista subjektiä voidaan kehittää analyttisen diskurssin suuntaan. Tämä käy ilmi selkeimmin siinä kohdassa artikkelia, jossa Van Poecke kritisoi Adornon 'autoritaarisen persoonallisuuden', Rokeachin 'dogmaattisen persoonallisuuden' ja Bernsteinin 'rajoitetun koodin' käsitettä (17-19). Näiden teorioiden avulla voidaan perustella pehmeän uutisen yleisöille ominaista hysteerikon strukturaalista asennetta, jolle on tyypillistä auktoriteetteihin turvautuminen. Hysteerinen subjekti nimittäin "toivoo mitä toiset toivovat ja sanoo mitä toiset sanovat" (19).

Mutta kaikesta huolimatta Van Poecke toteaa: "Haluan luonnostella kasvatusmallin, joka tarjoaa lapselle mahdollisuuden ottaa hysteerikon strukturaalinen positio" (17). Toisin sanoen Van Poecke ei näe mitään vaaraa siinä, että pehmeät uutiset "herättävät moraalisia spekulaatioita ihmisluonnosta, elämästä, kuolemasta ja kohtalosta" (24). Vaara ei piilekään näissä teemoissa sinänsä vaan siinä että pehmeissä uutisissa nämä teemat tekstuaalisitetaan "väärällä tavalla" (24). Van Poecke siis suosittelee lingvististä terapiaa, uutta tekstuaalistrategiaa journalismin 'parannuskeinoksi'.

Tässä Van Poecke tulee samoihin teemoihin kuin Walter Benjamin joka on tarkastellut viestinnän ja informaation suhdetta tarinankerrontaan ja niihin kokemusstruktuureihin,

joissa informaation vastaanotto tapahtuu. Benjamin (1986, 17) kirjoittaa oivaltavasti:

Historiallisesti katsoen viestinnän eri muodot kilpailevat keskenään. Kokemuksen enenevä surkastuminen heijastuu siinä, miten informaatio syrjäyttää selostuksen ja sensaatio puolestaan informaation. Kaikki nämä muodot erottuvat puolestaan tarinankerronnasta; se on yksi viestinnän vanhimmista muodoista. Sen tavoitteena ei ole välittää tapahtumaa sinänsä (informaation tavoitin); se upottaa sen kertojan elämään antaakseen sen kuulijoille kokemuksena. Sillä tavoin kertojan jälki tarttuu siihen kuin savenvalajan kädenjälki ruukun pintaan.

Strukturaaliset asenteet eivät Van Poeckel-

Jyrki Saarikoski

Tri Jekyll, Mr Hyde ja UUTISEN YKSEYS

Kirjoitan seuraavan kommentin kaksoisroolin näkökulmasta. Roolit ovat tiedotusopin harrastajan Tri Jekyll, jonka mietteet keskeyttää tuon tuostakin Mr. Hyde – uutistoimittajan ideaalityyppi. Viime kädessä tietomies ja hirviö ovat näet uutisissakin yhtä, vaikka Luc Van Poecke koettaakin toista osoittaa. Hänen artikkelinsa tarkastelu sekä teorian ja käytännön näkökulmasta käy kuitenkin hyvin päinsä, mikä on sen suuri ansio. Sovellettu monitahoinen selitysmalli ei sivuuta tai tukahduta arkipäivän empiriaa. Ensi silmäyksellä vaikuttaa lisäksi siltä, että monet Van Poecken huomioista ja jaotteluista pitävät paikkansa.

Mr. Hyde onkin samaa mieltä Van Poecken kanssa uutistoiminnan tehtävästä: Tosiasioiden on annettava puhua puolestaan, ne on erotettava tulkinnoista, mielipiteistä, subjektiivisuudesta ... epäjärjestysuutisetkin välittävät informaatiota asioista niin kuin ne ovat, katsoo Van Poecke. Järjetön maailma saa jär-

lökään määräydy dikotomisesti Greimas'n neiliön mukaan, sillä "yksilön tai tietyn käytännön ... esim. journalistisen ... ei tarvitse olla sidottu yhteen positioon, vaan se voi ottaa useita erilaisia positioita" (9).

Kirjallisuus

BENJAMIN, Walter. Silmä väkijoukossa. Helsinki, Kustannus Oy Odessa, 1986.
SABATO, Ernesto. Sankareista ja haudoista. Helsinki, Tammi, 1986.

jellisen kuvauksen. Tämä ei ehkä ole kovin syvällistä, mutta vastaa kyllä uutistyon itseymmärrystä ja päämäärää.

Vaikka Mr. Hyde ei työskentele laatulehdessä, niin sentään "koviin uutisten" parissa Yleisradiossa. Niinpä hän on imarreltu Van Poecken – ainakin periaatteessa – tarjoamasta mahdollisuudesta osallistua Mestaridiskurssiin. Silloin saavat "pehmeät uutiset" jäädä omaan arvoonsa.

Pian uutistoimittajamme alkaa kuitenkin aprikoida: vastaako näkemys (uutis-)maailman kaksijakoisuudesta todellisuutta? Van Poecken dualismi on toki osaksi teoreettinen abstraktio – huomauttaahan hän, ettei esimerkiksi "hysteria", kiinnostus seksiin, sensaatioihin ja sentimentaalisuuteen, ole minkään luokan monopoli. Tästä huolimatta olennaista on, että Van Poecke jakaa (uutis-)maailman tiukasti kahtia: koviin ja pehmeisiin, järkeen ja himoon, herroihin ja rahvaaseen. Mut-

ta selittääkö jyrkkä kaksinapaisuus suomalais-ta viestintämaailmaa, jonka vahvat tekijät — esimerkiksi Helsingin Sanomat tai Yleisradio — eivät edusta tyypillisesti enempää "mes-tareiden" eksklusiivista kuin hallittujen vul-gaaria diskurssia?

Esimerkki on paikallaan. Talvella sattunut kahden pikkutyön murha levisi uutisena läpi Suomen tiedotusvälineiden. Ns. iltapäivälehdet käsittelevät tragediaa levein otsikoin, ja myös Helsingin Sanomat nosti uutisen etusi-vulleen. Aluksi katoamisena uutisoitu tapah-tuma osoittautui pian poikkeuksellisen räi-keäksi rikokseksi; poliisi pidätti tekijän. Täs-sä vaiheessa jopa Yleisradion tv-uutiset, joka yleensä karttaa tällaisia teemoja, piti tapahtu-maa kertomisen arvoisena.

Entä kuinka tv-uutiset menetteli terra in-cognitalle saavuttuaan? Karu uutismuoto (jonka sanalliset ainekset ovat yleensä juonto, reportterin selostus ja haastattelulausunnot) oli nyt tavanomaistakin askeettisempi: ta-pausten kulun kuvasi yksinomaan poliisimies, jonka lausunnosta oli poistettu rikoksen yksi-tyiskohtien kuvailu. Haastattelu oli osin pei-tetty epädraamaattisilla kuvilla lähiöstä, jossa ihmisryöstö oli tapahtunut. Rikosuutinen siis kerrottiin dramatisointia ja yleistyksiä välttä-en.

Van Poecke näki tällaisen uutisen lipeä-misenä pehmeiden uutisten maailmaan, eihän ollut mitään "rationaalista" syytä kajota aiheeseen. Käsitteilytavan pidättyväisyys viittaa kuitenkin kovan uutisen lajityyppiin, samoin vi-ranomaisen hallitseva asema. Koska tv-uuti-set on vakavahenkisen maineessa oleva insti-tuutio, voidaan asiallinen käsitteilytapa tulkita pyrkimykseksi säilyttää linja.

Edellä kuvailtu "pehmeän" ja "kovan" uutisen sekamuoto ei kenties ole tyypillinen esi-merkki. Mutta valtaosa muistakin television, radion ja lehtien uutisista näyttää olevan eri-

laisia sekamuotoja — ei Van Poecken jaotte-lua seuraavia "kovia" tai "pehmeitä" uutisia. Voi ajatella, että uutinen juuri perustuu sekä käytännön järkioppiin että tunneperäisiin seikkoihin, kuten huoleen, pelkoon ja turval-lisuuden tarpeeseen. Ainakin Mr. Hyde ajat-telee vaistomaisesti, että paras uutinen on in-formaatiota, joka sävyyttää.

Entä Tri Jekyll? Häntä harmittaa se, että (uutis-)maailman jakaminen kahtia viekoitte-lee Van Poecken yliarvioimaan modernin ih-misen elämänmenon rationaalisuuden. An-siotonta arvonnousua koituu myös uutistoi-minnan osaksi, kun Van Poecke vertailee "ko-via uutisia" yliopistodiskurssin tai jopa ratio-naalisuuden ideaalityypin, mestaridiskurssin malleihin. Taustalla on joko perusteettoman optimistinen tai tunnistamattomaksi abstra-hoitu näkemys nykyihmisestä. Van Poecken mukaan tämä "kuuliaisena omalle järjelleen" rationaliteettinsa varassa tutkii tosiasioita. Mutta jos ajattelua vallitsee rationaalisuus, niin mistä on peräisin käytännön irrationaali-suus? Tri Jekyll lukee lehteään: supervaltion supertankkeri makaa karilla. Tappaminen Namibian pohjoisrajalla ei hellitä. Kotimaas-sa ei ihmeitä: pörssissä jatkuu uusjulkisten osakepeli, joka ei tukeudu järkeen vaan al-kuihmissen vaistoihin, pelkoihin ja himoihin.

Van Poecke ei toki väitä nykyihmisen käy-täntöä rationaaliseksi, mutta katsoo että irra-tionaalinen maailma voi uutisessa kuvastua rationaalisesti, diskurssina mestarilta mesta-rille. Jos näin on, tuo "rationaalisuus" on perin rajoittunutta — huonoon maailmaan sopeutu-mista, joka ilmenee ajattelussa "järkevyytenä", toiminnassa "asioiden hoitamisena" — ja joka ääritapauksissa johtaa katastrofeihin. Moder-nin ihmisen käytäntö ja siitä kertovat uutiset juontuvat samasta juuresta, joten niiden vah-vat puolet ja heikkoudet ovat yhtenevät. Tär-kein edellisistä lienee tosiasioiden käytännöl-

linen tarkkailu, heikkoutta taas on eettisen ar-viointin ja radikaalin kritiikin rajautuminen reuna-alueille.

Niin tai näin, aina väärinpäin. Myös Van Poecke päätyy kriittiseen näkemykseen uuti-sista: kova on paha pieluksena, pehmeä vielä pahempi. Van Poecke arvelee, että uutisia kri-

Dan Steinbock

Kehnot lähtökohdat, olemattomat aineistot, yhdentekevät ja naiivit tulokset

Se, että otsikkoni on provosoiva, on vähem-män tarkoituksellista kuin väistämätöntä. Ne ongelmat, jotka liittyvät Luc Van Poecken ar-tikkeliin, liittyvät niin premisseihin (teorian-muodostus), aineistoihin (empiirinen materi-aali ja sen käsittely) kuin tuloksiin (johtopää-tökset). Van Poecken eväillä voidaan päätyä vain yhdentekeviin ja naiiveihin tuloksiin, jot-ka eivät kerro oikeastaan mitään olennaista "kovista" ja "pehmeistä" uutisista.

Teorianmuodostus: VP lähestyy tutkimus-aihettaan Greimasin ja Lacanin kautta. Tässä mielessä analyysi kulkee tuttuja teitä. Nykyi-sin tämänlainen lähestymistapa on yhä muo-tia siinä puheliassa joskin vähemmän tuotte-liaassa akateemisessa tutkimuksessa, joka ammentaa oppinsa "jälkistrukturalismin" (tä-sä väljästi ymmärrettyinä) monenlaisista valta-virroista.

Teoriaa teorian vuoksi. Tiedotustutkimuk-sessa Greimasin lähtökohta on melko tavalla yhdentekevä, *ellei* sitä sidota konkreettisiin ai-neistoihin. Väitöskirjassaan Ismo Silvo käytti materiaaleinaan erilaisia dokumentteja (Silvo 1988). Sen sijaan VP noukkii aineistoja esi-

tisoidaan, koska niiden diskurssityypit eivät tarjoa oikeaa lähentymistä/etäisyyttä. Mutta jos uutinen (paitsi sisältö, myös muoto ja ko-ko käytäntö) on maailman peili, on sitä turha syyttää jos naama on vino. Tri Jekyll ja Mr. Hy-de arvelevatkin, että kun uutisia arvostellaan, kritiikin oikea osoite olisi aivan toinen.

merkkeinä, joiden tehtävä on yksinomaan il-lustroida hänen teoriaansa. Tällainen "any-thing goes" -metodi johtaa kaikkialle eikä mi-hinkään: jos tosiasiat eivät mukaudu teoriaan, se on tosiasioiden eikä teorian syy. "Teoriaa teorian vuoksi" on ajan henki, mutta rationaa-lista perustaa sillä ei ole.

Verbaali metafysiikka. Kun Greimas luo ne-liöilleen kulmia, hän rakentaa reaali maailmaa a priori (metafysiikka) ja järjestelee useam-min käsitteitä kuin asioita (verbalismi). Jäl-kimmäinen on vielä perusteltavissa, jos annet-tut käsitteet on jotenkin osattu operationali-soida reaali maailman suuntaan (mihin VP ei kykene, ei pääse tai mistä hän ei yksinkertai-sesti välitä). Mutta edellisestä ei edes Grei-mas selviä. Miksi olisi otaksuttava, että reaali maailma — tai, tarkkaan ottaen, sen kuvauk-set — järjestyisivät siisteiksi binaareiksi oppo-sitioiksi? Tällaisesta harhasta varoitti jo Fou-cault (1971):

... tiettyä diskurssia ei voida ratkoa signifiikaatioiden a priori järjestelmällä; me emme saa kuvitella, että maailma esittäytyy meille helposti luettavilla kas-